

МІНІСТЕРСТВО ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНА ЕКОЛОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ**

«СХВАЛЕНО»

Вченою радою Державної екологічної
академії післядипломної освіти та
управління

Голова Вченої ради

Бондар О.І.

(Протокол № 3-19 08.04.2019)

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни підготовки магістрів
спеціальності 101 – екологія
у галузі знань 10 – природничі науки

2019 рік

Робоча програма з дисципліни «ОСНОВНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ» складена на основі освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти на другому (магістерському) рівні «Екологія та управління природними ресурсами».

Програму обговорено та затверджено на засіданні кафедри екології та екологічного контролю

Завідувач кафедри Риженко Н.О.
(Протокол № 8 від 4 квітня 2019 р.)

ПОГОДЖЕНО

Директор Навчально-наукового інституту екологічної безпеки та управління

4 квітня 2019 р. Улицький О.А.

Розробник програми – професор кафедри екології та екологічного контролю, кандидат технічних наук, доцент

 Тимошенко М.М.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 10– природничі науки	За вибором	
Модулів – 4	Спеціальність: 101 – екологія	Рік підготовки	
Змістових модулів – 14		-й	-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 120		-й	1-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи студента –	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	год	12 год
		Практичні, семінарські	
		год	6 год
		Лабораторні	
		год	- год
		Самостійна робота	
		год	102 год
		Індивідуальні завдання:	
		год	
Вид контролю:			
іспит	залік		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання навчальної дисципліни «Основні засади державної екологічної політики» – формування у студента компетентностей, передбачених освітньо-професійною програмою (стандартом другого рівня вищої освіти) зі спеціальності 101 - екологія, зокрема: ЗК – 02, ЗК – 06, ФК – 09, ФК – 12, ФК – 13, ФК – 18.

Основні завдання вивчення дисципліни «Основні засади державної екологічної політики»: надання студентам теоретичних знань про концептуальні екологічні закономірності, стратегічні цілі та інструменти державної екологічної політики; формування умінь, необхідних для професійної діяльності у сфері охорони та раціонального використання природних ресурсів.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- предмет, мету і завдання політики у сфері охорони довкілля;
- основи раціонального природокористування;
- концепції регулювання взаємовідносин людини і природи;
- екологічні закони, правила, принципи як теоретичні засади державної екологічної політики;
- законодавчі основи охорони навколишнього природного середовища;
- принципи міжнародного права навколишнього середовища;
- глобальні екологічні проблеми: причини виникнення та спроби розв'язання;
- головні екологічні проблеми України: причини виникнення та способи розв'язання;
- стратегічні цілі державної екологічної політики;
- основні інструменти реалізації державної екологічної політики.

уміти:

- використовувати концептуальні екологічні закономірності у професійній діяльності;
- демонструвати обізнаність щодо новітніх принципів та методів захисту навколишнього середовища;
- обґрунтувати та аналізувати заходи державних цільових та інших екологічних програм;
- доносити зрозуміло і недвозначно професійні знання, власні обґрунтування і висновки до фахівців і широкого загалу.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Наукові засади державної екологічної політики.

Тема 1. Екологічна політика: основні терміни та визначення

Поняття «політика». Предмет, мета і завдання державної політики. Екологічна політика держави. Мета державної екологічної політики. Сучасні екологічні виклики. Глобальні та регіональні екологічні проблеми (зростання населення Землі, процеси урбанізації, знищення лісів, інтенсивне й нераціональне використання енергоресурсів, забруднення ґрунтів, водойм і повітря, зменшення біорізноманіття).

Тема 2. Наукові засади раціонального природокористування й охорони навколишнього середовища

Поняття системи “природа – господарство – людина”. Ідеї В. Вернадського про “ноосферу”. Концепція сталого розвитку (Sustainable Development). Екологічна безпека. Економічний аспект екологічної безпеки. Концепції регулювання взаємовідносин людини і природи. Концепція біотичної регуляції навколишнього середовища. Ідея коеволуційного розвитку людини і природи. Концепції “неотехнооптимізму”.

Тема 3. Екологічні закони, правила, принципи як теоретичні засади державної екологічної політики

Основні екологічні закони. Закон максимізації енергії та інформації в еволюції. Закон розвитку системи за рахунок довкілля. Закон фізико-хімічної єдності живої речовини В. Вернадського. Екологічні аксіоми Б. Коммонера. Закон обмеженості ресурсів. Правило 1%. Принцип збалансованого природокористування. Закон неусунення відходів і побічних впливів виробництва. Правило “екологічне – економічне”. Закон компонентної і територіальної екологічної рівноваги. Закони охорони природи П. Ерліха. Правило економіко-екологічного сприйняття Дж. Стайкаса. Принцип віддаленості події.

Змістовий модуль 2. Законодавчі засади охорони навколишнього природного середовища

Тема 4. Законодавчі основи охорони навколишнього природного середовища

Конституційні положення. Завдання законодавства про охорону навколишнього природного середовища. Основні принципи охорони навколишнього природного середовища. Законодавство України про охорону навколишнього природного середовища. Освіта і виховання в галузі охорони навколишнього природного середовища. Гарантії екологічних прав громадян. Економічні заходи забезпечення охорони навколишнього природного середовища.

Тема 5. Принципи міжнародного права навколишнього середовища та міжнародні екологічні угоди

Принцип суверенного права держав розробляти свої природні ресурси. Принцип превентивності. Принцип співробітництва. Принцип сталого розвитку. Принцип "забруднювач платить". Принцип попередження (перестороги). Конвенція щодо створення глобальних систем моніторингу навколишнього середовища (1972). Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, які перебувають під загрозою зникнення (1975). Всесвітня хартія природи (1982). Конвенція про охорону біологічного різноманіття (1992). Монреальський протокол (1987). Паризька угода (2015).

Змістовий модуль 3. Стратегічні цілі та інструменти реалізації державної екологічної політики

Тема 6. Стратегічні цілі, завдання та інструменти реалізації державної екологічної політики

Стратегічні цілі та завдання. Принципи реалізації державної екологічної політики. Основні інструменти реалізації державної екологічної політики. Правове регулювання. Державне регулювання використання природних ресурсів. Екологічні комунікації. Оцінка впливу на довкілля та стратегічна екологічна оцінка. Екологічні сертифікація та маркування, екологічне управління, екологічний аудит. Екологічний облік та електронне екологічне урядування. Фінансові та економічні інструменти. Моніторинг та природоохоронний контроль. Інтегрований дозвіл. Очікувані результати.

Тема 7. Стратегічні документи державної екологічної політики

Концепція загальнодержавної програми збереження біорізноманіття на 2005 - 2025 роки. Концепція реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року. Стратегія низьковуглецевого розвитку України на період до 2050 року (проект). Дорожня карта запровадження Директиви 2003/87/ЄС. Директива 200/60/ЄС Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики. Національний план дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням. Національна стратегія поводження з відходами. Директива Європейського Парламенту та Ради 2008/98/ЄС. Національний план управління відходами. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері розвитку діяльності в окремих зонах радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи. Концепція реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища. Національна стратегія наближення (апроксимації) законодавства України до права ЄС у сфері довкілля.

Змістовий модуль 4. Оцінювання ефективності державної екологічної політики

Тема 8. Регіональна екологічна політика

Регіональна екологічна політика. Пріоритети державної регіональної політики. Сучасні тенденції регіонального розвитку. Регіональні та місцеві плани дій з охорони навколишнього природного середовища. Моніторинг та оцінка виконання. Показники оцінки реалізації державної екологічної політики.

Тема 9. Проблемні питання ефективності державної екологічної політики

Проблеми дотримання основних принципів охорони навколишнього природного середовища. Системні проблеми забезпечення конституційного права власності Українського народу на природні ресурси. Проблеми професійної та екологічної підготовки державних службовців та виборних представників органів влади різних рівнів. Корпоративна соціальна відповідальність за вплив на екологічні системи. Інші проблемні питання.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	Денна форма						Заочна форма						
	загалом	з них					загалом	з них					
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	пр.	лаб.	інд.	срс	
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>	
Модуль 1													
<i>Змістовий модуль 1. Наукові засади державної екологічної політики</i>													
Тема 1. Екологічна політика: основні терміни та визначення							6	2	-	-	-	-	4
Тема 2. Наукові засади раціонального природо-користування та охорони навколишнього середовища							8	2	-	-	-	-	6
Тема 3. Екологічні закони, правила, принципи як теоретичні засади державної екологічної політики							10	2	-	-	-	-	8
Разом за змістовим модулем 1							24	6	-	-	-	-	18
<i>Змістовий модуль 2. Законодавчі засади охорони навколишнього природного середовища</i>													
Тема 4. Законодавчі основи							16	2	-	-	-	-	14

охорони навколишнього природного середовища												
Тема 5. Принципи міжнародного права навколишнього середовища та міжнародні екологічні угоди						10	2	-	-	-		8
Змістовий модуль 3. Стратегічні цілі та інструменти реалізації державної екологічної політики.												
Тема 6. Стратегічні цілі та інструменти державної екологічної політики						24	2	2	-	-		20
Тема 7. Стратегічні документи державної екологічної політики						24	-	-	-	-		24
Змістовий модуль 4. Оцінювання ефективності державної екологічної політики.												
Тема 8. Регіональна екологічна політика						12	-	2	-	-		10
Тема 9. Проблемні питання ефективності державної екологічної політики						10	-	2	-	-		8
Разом за змістовим модулем 2						96	6	6	-	-		84
Разом годин						120	12	6	-	-		102

5. Теми семінарських занять

Пор. №	Тема	Кількість годин
--------	------	-----------------

1.	Стратегічні цілі та інструменти державної екологічної політики	2
2.	Регіональна екологічна політика	2
3.	Проблемні питання ефективності державної екологічної політики	2
	Разом	6

Теми практичних занять
Практичні заняття не передбачені

Пор. №	Тема	Кількість годин
1		
2		
...		

7. Теми лабораторних занять
Лабораторні заняття не передбачені

Пор. №	Тема	Кількість годин
1		
2		
...		

8. Самостійна робота

Пор. №	Тема	Кількість годин
1	Екологічна політика: основні терміни та визначення	4
2	Наукові засади раціонального природокористування та охорони навколишнього середовища	6
3	Екологічні закони, правила, принципи як теоретичні засади державної екологічної політики	8
4	Законодавчі основи охорони навколишнього природного середовища	14
5	Принципи міжнародного права навколишнього середовища та міжнародні екологічні угоди	8
6	Стратегічні цілі та інструменти державної екологічної політики	20
7	Стратегічні документи державної екологічної політики	24
8	Регіональна екологічна політика	10
9	Проблемні питання ефективності державної екологічної політики	8
	Разом	102

9. Контрольна робота

Контрольні роботи-індивідуальні завдання студенти виконують як обґрунтування актуальності завдань та перелік природоохоронних заходів екологічної програми з охорони навколишнього природного середовища.

Тему індивідуального завдання студенти обирають самостійно відповідно до своїх професійних інтересів. Підготовлені контрольні студенти публічно захищають у студентській аудиторії на семінарських заняттях.

Перелік пропонованих тем індивідуальних завдань

1. Обґрунтування актуальності завдань та перелік природоохоронних заходів екологічної програми підприємства *(за вибором студента)*.
2. Обґрунтування актуальності завдань та перелік природоохоронних заходів екологічної програми з охорони навколишнього природного середовища сільської ради *(за вибором студента)*.
3. Обґрунтування актуальності завдань та перелік природоохоронних заходів екологічної програми з охорони навколишнього природного середовища ОТГ *(за вибором студента)*.
4. Обґрунтування актуальності завдань та перелік природоохоронних заходів екологічної програми з охорони навколишнього природного середовища міста *(за вибором студента)*.
5. Обґрунтування актуальності завдань та перелік природоохоронних заходів екологічної програми з охорони навколишнього природного середовища селищної ради *(за вибором студента)*.
6. Обґрунтування актуальності завдань та перелік природоохоронних заходів Державної цільової екологічної програми в галузі ... *(за вибором студента)*.
7. Обґрунтування актуальності та пропозиції щодо збереження природи Боржавських полонин в Українських Карпатах.
8. Обґрунтування актуальності та пропозиції щодо збереження та охорони комплексу Шацьких озер.
9. Обґрунтування актуальності та пропозиції щодо збереження та охорони природи на території (регіону, області, акваторії тощо, *за вибором студента*).
10. Обґрунтування актуальності та пропозиції щодо удосконалення законодавчих та нормативно-правових актів (про охорону земель, надр; про екологічну та радіаційну безпеку, про охорону і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду; про охорону, захист, використання і відтворення лісів; про збереження, відтворення і невиснажливого використання

біологічного та ландшафтного різноманіття; про раціональне використання, відтворення і охорону об'єктів тваринного та рослинного світу; про ведення мисливського господарства та здійснення полювання; про охорону, раціональне використання та відтворення вод і відтворення водних ресурсів; про охорону атмосферного повітря; про формування, збереження і використання екологічної мережі; про поводження з відходами, небезпечними хімічними речовинами, пестицидами та агрохімікатами; про здійснення заходів біологічної і генетичної безпеки стосовно біологічних об'єктів природного середовища під час створення, дослідження та практичного використання генетично модифікованих організмів у відкритій системі (за вибором студента).

11. Обґрунтування актуальності та пропозиції щодо запозичення кращого світового досвіду природоохоронної діяльності.

10. Методи навчання

У процесі вивчення дисципліни використовують поєднання різних методів навчання: метод проблемного викладу, частково-пошуковий, або евристичний метод, дискусійні методи.

11. Методи контролю

Контроль знань студентів оцінюється за рейтинговою системою методом усного опитування за темою змістового модуля, захистом контрольних робіт та виконання тестових завдань.

Підсумковий контроль знань – залік.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота									Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	100
5	15	15	10	10	15	10	10	10	

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
85 – 89	добре	
75 – 84		
70 – 74		
60 – 69	задовільно	не зараховано з можливістю повторного
35 – 59	незадовільно з можливістю повторного складання	

		складання
1 – 34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

Комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни:

1. Навчальна програма дисципліни.
2. Робоча навчальна програма дисципліни.
3. Конспект лекцій з дисципліни (в електрон. вигляді).
4. Перелік пропонованих тем індивідуальних завдань.
5. Методичні вказівки до виконання контрольних робіт з дисципліни.
6. Тестові завдання до заліку.

14. Рекомендована література

Базова

1. Екологічна політика / М. І. Хилько . – К. : Абрис, 1999. – 363 с.
2. Екологічна безпека України: системний аналіз перспектив покращення / А.Б. Качинський. – К. : НІСД, 2001. – 312 с.
3. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року [Електронний ресурс] : Указ Президента України №722/2019.
4. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року [Електронний ресурс] : Закон України № 2697-VIII від 28.02.2019 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19>
5. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс] Указ Президента України №5/2015 від 12.01.2015. Режим доступу:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015/print1447963401963254>
6. ДЕРЖАВНА СТРАТЕГІЯ регіонального розвитку на період до 2020 року [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF#n11>
7. Про охорону навколишнього природного середовища [Електронний ресурс] : Закон України №1264-XII від 25.06.1991 р. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1085.32.40&nobreak=1>
8. Основи екології: теорія та практиcum. Навчальний посібник / Г. О. Білявський, Л.І. Бутченко, В.М. Навроцький. – К.: Лібра, 2002. –352с.
9. Екологічне управління: Підручник /В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський та ін. – К.: Либідь, 2004. –432с.
10. Основи екології / Т.Є. Царик, В.В. Файфура [Електронна версія]. – Тернопіль, 2009. – 131 с.
11. Міжнародне публічне право [Текст] : підручник / [В. М. Репецький та ін.] ; за ред. проф. В. М. Репецького ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, Ф-т міжнар. відносин. - 2-е вид., стер. - К. : Знання, 2012. - 437 с. http://pidruchniki.com/1584072046657/pravo/mizhнародne_publichne_pravo

Допоміжна

1. Вернадский В.И. Несколько слов о ноосфере [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://vernadsky.lib.ru>
2. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». – 15.09.2017 р.
3. Концепція загальнодержавної програми збереження біорізноманіття на 2005 - 2025 роки.
4. Концепція реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року.
5. Стратегія низьковуглецевого розвитку України на період до 2050 року (проект).
6. Директива 200/60/ЄС Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики.
7. Національний план дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням.
8. Національна стратегія поводження з відходами.
9. Національний план управління відходами.
10. Концепція реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища.
11. Національна стратегія наближення (апроксимації) законодавства України до права ЄС у сфері довкілля.
12. Ільїна Р. Ю. Принцип міжгенераційної справедливості: його поняття та елементи / Р. Ю. Ільїна // Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу / відп. за вип. В. М. Дрьомін; НУ ОЮА, Півд. регіон. центр НАПрН України. – Одеса: Фенікс, 2014. – Т. 2. – С. 278-280/
<http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/6874?locale-attribute=uk>

15. Інформаційні ресурси

1. Сайт Міністерства енергетики та захисту довкілля України:
<https://menr.gov.ua/>.